

Nem minden szarka farka tarkabarka

VISSZHANG - LVI. évfolyam, 3. szám, 2012. január 20.

A *Kitalátorok* című írásom (ÉS, 2011/47., nov. 25.) által magát találva érző mérnök válasza súlyos logikai tévedésen alapul, miszerint ha vannak gazdaságtalan és káros vízmérnöki építmények, akkor mindegyik az volna, és mindenki kitalátor, aki ilyeneket épít.

Ez nem igaz. A kitalátorok csapata a mérnökök seregének csak részhalma. A többi olvasó figyelmét talán nem kerülte el, hogy ameddig a királyi kitalátorok le nem romboltatták, a rászedett főúr családjának és bérlőinek a javát szolgálta az a *pompásan működő* malom, amelyhez egy hatalmas folyó szolgáltatva a vízerőt. Voltak és vannak ugyanis kiválóan működő, a köz javát szolgáló mérnöki alkotások, és vannak mérnökök, akik ilyeneket terveznek. Ám vannak kitalátorok is, akik gazdaságtalan, másokra és a természetre nézve káros, de őket busás haszonnal kecsegtető kitalációikat próbálják megvalósítani saját szakmájuk szabályait semmibe véve, olykor saját meggyőződésüket is meghazudtolva, manipulált gazdasági értékelésekkel, a nekik nem kedvező szakvélemények cenzúrázásával és meghamisításával, a kritikus szakemberek megfenyegetésével és elhallgattatásával, csalárd politikai érvekkel és a mindenkori hatalomhoz való törleszkedéssel. Olyanformán, ahogy ez a (cseh)szlovák-magyar dunai vízlépcsőrendszer tervezése során is történt¹.

Azt is tudjuk a *Gulliverből*, hogy a kitalátorok kárhozatos tevékenységük ódiúmát előszeretettel kenik másokra. Honi kitalátoraink ebbéli igyekezetének évek óta szerénységem az egyik célpontja. A kitüntetett szerepet azonban nem fogadhatom el, mert a Duna eltereléséért a *Nagy Szlovák Csatornába* a felelősség kizárólag azoké a kitalátoroké, akik a rájuk jellemző módszerekkel rávették a politikusokat az erről szóló szerződés aláírására.

A szlovákiai oldalcsatorna előképe a Nagy Elzászi Csatorna, amely francia oldalon vezeti a Rajna vizét, és amelynek az elrendezése – mint azt Mosonyi Emil 1952-ben megjelent egyetemi tankönyvében írja – „nem gazdaságos megoldás”, azt politikai szempontok kívánták meg. Ez a tudás azonban nem gátolta meg a professzor urat, hogy kitalátor társaival együtt engedjen a (cseh)szlovák kollégák ultimátumának, akik a francia példát másolva a saját területükre akarták terelni a Dunát. A magyar kitalátorok már 1953 tavaszán megígérték elvtársaiknak, hogy két héten belül megszerzik a magyar kormány jóváhagyását.² Ez végül csak két és fél évtizeddel később sikerült, elfogadva és elfogadtatva azt, amiről maguk is tudták kezdettől fogva, hogy rossz, és *politikai szempontból* (cseh)szlovák érdekeket szolgál. Amit Franciaország a fegyverrel legyőzött *ellenségtől*, Németországtól a versailles-i béketárgyalásokon kényszerített ki, azt a kitalátoroknak köszönhetően Magyarország maga adta oda a *baráti* Csehszlovákiának. Ami még visszatetszőbb, ha figyelembe vesszük, hogy amikor Franciaország és Németország között megkezdődött az enyhülés, a franciák lemondtak a Rajna-oldalcsatorna építésének folytatását lehetővé tevő kizárólagos jogaikról.

A magyar kitalátorok azonban nem változnak. Egy 1994-ben készült dokumentum-összeállításukban így nyilatkoztak szlovák elvtársaikról: „Elismeréssel ajánljuk ezt a munkát szlovák kollégáinknak, akik a legsúlyosabb nyomás és támadások ellenére, a rájuk kényszerített csonkaság feltételei között is létre tudtak hozni egy alkotást, amely egyszerre szolgálja a társadalom igényeit és a természeti környezet értelmes gondozását [sic!]. Ugyanakkor bízunk a csonkítatlan mű közös és mindkét országra hasznos befejezésében.”³ Nem kétséges, hogy ez az elismerés mindenekelőtt Július Bindernek szól, az egyoldalú elterelés atyjának, aki szlovákellenességgel és irredentizmussal vádolta a vízlépcsőrendszer magyarországi bírálót.⁴

Július Bindernek, aki a vízlépcsőt saját emlékművének tekinti,⁵ 1999-ben, a szlovák kormány zárt ülése után, amelyen a bőszi zsilipek szivárgásáról tárgyaltak, le kellett mondania vezetői pozíciójáról.⁶ Ha az egyoldalú elterelés előtt került volna sor hasonló felülvizsgálatra, lehet, hogy Binder úr már akkor repült volna, mert a vezetésével készülő létesítmények a kitalátorok saját mércéje szerint sem feleltek meg a minimális biztonsági követelményeknek. Mint azt később az OVIBER (Országos Vízügyi Beruházási Mérnöki Konzulens és Tervező Kft.) szakemberei leírták: „a megépült C-variáns alkalmatlan a mértékadó árvízi hozamok levezetésére, a jéglevezetésre, és szerkezeti méretei alapján a műtárgyak élettartama rövidebb, mint a KET (Közös Egyezményes Terv) szerinti műtárgyaké”, valamint leszögezték, hogy ez „a dunacsúnyi vízlépcső alatti magyar területet veszélyezteti.”⁷ Kizárt, hogy Július Binder és az őt támogató magyar kitalátorok ne tudták volna ezt már az elterelés előtt is.⁸

Ha valamiben bízni lehetett az elterelés előtt, az az volt, hogy a kitalátorokban marad még szemernyi tisztesség, és legalább saját biztonsági előírásaikat nem rúgják fel. Felrúgták, és csak kevés híja volt, egy nagyobb katasztrófának a kevéssel utána bekövetkezett áradás miatt, amely így is súlyos károkat okozott a félkész létesítményekben.

Annak idején rámutattam arra, hogy a C-variáns elsődleges célja Magyarország megszarolása az eredeti tervek szerinti mű megépítése érdekében, de nem tartottam kizártnak, hogy az elterelés bekövetkezik, ezért Magyarországnak minden nemzetközi fórumon fel kellene lépnie ez ellen. A magyar kormány azonban megosztott volt. Az igazi frontvonal ugyanis nem magyarok és szlovákok, hanem a kitalátorok és a Duna-védők között húzódik, a kitalátorok pedig akkor is azt szorgalmazták, hogy Magyarország inkább maga terelje el a Dunát.

Voltak, akik azzal érveltek az eredeti tervek szerinti, Dunakilitinél történő elterelés mellett, hogy nálunk lenne a csap, és annyi vizet ereszthetnénk le rajta, amennyit csak akarunk. Ám az eredeti tervek szerint a közepes vízhozamnak alig két és fél százaléka, majdnem semmi jutott volna a Dunába, annak minden következményével együtt, és ha ennél többet ereszthetnénk le, annyival csökkenne a részesedésünk az áramtermelésből.⁹ Mint azt a vízlépcsőrendszer egész története bizonyítja, ezzel a kérdéssel kapcsolatban nincs értelmes kompromisszum: vagy a turbinák kapnak elegendő vizet, vagy a természet. Ezért késik a hágai döntés végrehajtása is, amelynek értelmében a visegrádi erőművet nem kell megépíteni, ugyanakkor a feleknek gondoskodniuk kell az eltereléssel érintett Duna-szakasz medrében és árterében az élővilág megóvásáról. Ehelyett az a vízmegosztási megállapodás van érvényben most is,¹⁰ amelyben Magyarország beleegyezett abba, hogy az ökológiai szempontból szükséges vízmennyiségnél lényegesen kevesebb, húsz százalék jusson a Duna fő medrébe és mellékágaiba. Ebbe ugyancsak a kitalátorok vitték bele a Horn-kormányt, amely – a hágai döntés ellenére – a nagy mű mennyországában akart minket részesíteni, és ha lett volna rá ideje, végre is hajtotta volna az 1998-ban parafált titkos Horn-Mečiar-paktumot.¹¹ A paktumban egy dunakanyari vízlépcső megépítése, valamint olyan vízmegosztás szerepelt, amelynek értelmében a mai kevésnél is sokkal kevesebb víz, mindössze hét és fél százalék jutna a Dunába.

A turbinák kontra természet vagy-vagy kérdésében én a magam részéről a természet oldalán állok. *Omnia sponte fluant, absit violentia rebus.*¹²

¹ Számos, erre vonatkozó ténytet publikáltam korábbi írásaiban: Egyre távolabb a jótól, Valóság, 1981/11.; A Nagy Szlovák Csatorna, Beszélő, 9. szám, 1984. (Beszélő Összkiadás, I. kötet, AB-Beszélő Kiadó, Budapest, 1992. 496–506. o.); Vízerő és politika. In: A hágai döntés. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1997. 221–287. o.).

² Gerő Ernő a vízlépcsőről, Beszélő Összkiadás, II. kötet, AB-Beszélő Kiadó, Budapest, 1992. 145–157. o.

³ Dokumentumok és vélemények a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerről. Kézirat (javított változat), Budapest, 1994. „A kiadványban közreműködtek, illetve azok, akiknek véleménye, írásai felhasználásra kerültek, az alábbiak: Dóra Tibor, Dr. Fekete György, Fóris Lajos, Dr. Haszpra Ottó, Dr. Hankó Zoltán, Dr. Juhos László, Dr. Karádi Gábor, Kerényi Ödön, Kollár Ferenc, Dr. Koncz József, Dr. Kozák Miklós, Mikolics Sándor, Dr. Mistéth Endre, Dr. Mosonyi Emil, Dr. V. Nagy Imre, Dr. Orlóci István, Dr. Pálffy Sándor, Pálos László, Papp Ferenc, Reményi Péter, Dr. Szígyártó Zoltán, Szilvássy Zoltán, Dr. Vágás István, Dr. Zsilák Endre, Dr. Zsuffa István.”

⁴ Július Binder: Aká je úloha Maďarska a maďarskej politiky v súvislosti s problémom pitnej vody. <http://www.chelemendik.sk/binder1.htm>

⁵ Amikor a mű emlékművé válik, Új Szó, 2002. július 31.

⁶ Július Binder quits top job at Vodohospodárska Výstavba, The Slovak Spectator, 1999. február 8.

⁷ A szlovákiai C-variáns vízepítő mérnöki értékelésének végleges szakvéleménye. OVIBER Kft., Budapest, 1994. február 28. 142. o.

⁸ M. Kravčík, J. Tesliar: Seven post-communistic cases of Water management policy and Dams in Slovakia. <http://www.changenet.sk/ludiaavoda/sprava.stm?x=1968>

⁹ Arról nem is beszélve, hogy a kitalátoroknak több esélyük lett volna a visegrádi vízerőmű kiterjesztésére és a bőszi vízlépcső csúcsra járatására.

¹⁰ Nagy Boldizsár: Bős breviárium, Beszélő, 10 évf. 10. szám, 2005. október.

¹¹ Népszava, 1998. március 11. és 2010. március 9.

¹² Comenius jelmondata: Minden szabadon folyjék, távol legyen a dolgoktól az erőszak. 1984-ben ezt választotta jelmondatának az akkori Duna Kör is.